

Warszawa 20.12.2004 r.

RU/ 614 /04/AID

Sąd Najwyższy
z siedzibą w Warszawie

Wniosek

o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie budzącego wątpliwości przepisu art. 38 pkt 1 Ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124 poz. 1152).

Działając na podstawie art. 28 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych (Dz.U. nr 124 poz. 1153) Rzecznik Ubezpieczonych zwraca się z wnioskiem o podjęcie uchwały:

Czy na podstawie art. 38 pkt. 1 Ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124 poz.1152) zakład ubezpieczeń nie odpowiada za szkodę gdy posiadaczem pojazdu mechanicznego w którym wyrządzono szkodę i którym szkodę wyrządzono jest bank będący kredytodawcą na którego przeniesiono własność obu pojazdów w drodze umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie lub też leasingodawca, będący właścicielem obu pojazdów ?

Uzasadnienie

Działając na podstawie art. 28 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych (Dz.U. nr 124 poz. 1153), którą to legitymację co do zakresu składanego wniosku, potwierdził Sąd Najwyższy postanowieniem składu siedmiu sędziów z dnia 22 września 2004r. w sprawie III CZP 25/04,

Rzecznik Ubezpieczonych przedstawia do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne ujęte w petitum wniosku.

Uzasadniając tak sformułowane pytania stwierdzić należy, iż na tle przepisu art. 38 pkt. 1 Ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124 poz. 1152) pojawiły się rozbieżności co do tego, czy ochroną ubezpieczeniową objęte są, w zakresie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, szkody powstałe w mieniu, w sytuacji, gdy, własność pojazdu uczestniczącego w zdarzeniu, wskutek którego powstała szkoda, została przeniesiona w drodze umowy przewłaszczenia w celu zabezpieczenia na bank lub stanowi własność leasingodawcy.

Obowiązująca w tym zakresie praktyka wypracowała dwa rozbieżne stanowiska.

Według jednego z nich, posiadaczem pojazdu mechanicznego w rozumieniu 38 pkt.1 Ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124 poz. 1152) biorącego udział w zdarzeniu w wyniku którego powstała szkoda, jest kredytobiorca lub leasingobiorca i w związku z tym, przy zaistnieniu innych okoliczności przewidzianych prawem od których ustawa uzależnia odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń za szkody, przysługuje mu roszczenie o odszkodowanie.

Stanowisko to uzasadniane jest w ten sposób, iż ustawa z 22 maja 2002r nie zawiera definicji pojęcia „posiadacza pojazdu mechanicznego”, ale wyraźnie rozróżnia natomiast pojęcia „posiadacza” i „właściciela” takiego pojazdu. Zdaniem zwolenników tego poglądu, znaczenia wyrażenia „posiadacz pojazdu mechanicznego”, poszukiwać należy w ogólnych przepisach prawa cywilnego. I tak artykuł 336 kodeksu cywilnego stanowi, iż posiadaczem rzeczy jest zarówno ten, kto nią faktycznie włada jak właściciel (posiadacz samoistny), jak i ten, kto nią faktycznie włada jak użytkownik, zastawnik, najemca, dzierżawca lub mający inne prawo, z który łączy się określone władztwo nad cudzą rzeczą (posiadacz zależny). Rzeczą oczywistą jest więc, iż posiadanie jest określonym władztwem nad rzeczą, które występuje przy równoczesnym istnieniu fizycznego elementu władania rzeczą, określanego jako *corpus possessionis* (dostrzegalny fakt fizycznego władztwa nad rzeczą), oraz psychicznego elementu *animus rem sibi habendi*, rozumianego jako zamiar władania rzeczą dla siebie. Podkreślić także należy, iż stosownie do treści art. 337 k.c. posiadacz samoistny

nie traci posiadania przez to, że oddaje drugiemu rzecz w posiadanie zależne. W pierwszym więc rzędzie posiadaczem samoistnym jest właściciel władający rzeczą na podstawie przysługującego mu prawa własności. Wskutek powyższego możliwa jest taka sytuacja, iż np.: pojazd, będzie w posiadaniu zależnym i w samoistnym różnych podmiotów (np. banku, na którego dokonano przewłaszczenia na zabezpieczenie roszczeń wynikających z umowy kredytu i kredytobiorcy). Ustawa z 22 maja 2003r, o której mowa, nie wskazuje, czy jej przepisy należy odnosić do posiadacza samoistnego czy zależnego. Uznać należałoby to, za celowy zabieg ustawodawcy, który dąży do wyłączenia możliwości pozostawiania przez użytkowników pojazdów mechanicznych bez ochrony ubezpieczeniowej w zakresie odpowiedzialności cywilnej związanej z ruchem tych pojazdów. Bank-kredytodawca lub leasingodawca- formalny właściciel, nie sprawuje faktycznego władztwa nad pojazdami, tym samym nie można przyjąć, aby był on uważany za posiadacza pojazdu w rozumieniu przedmiotowej ustawy, a tym samym, aby to na nim spoczywał obowiązek zawarcia umowy ubezpieczeniowej. Powołując się na taką interpretację „posiadacza” zwolennicy przedstawionego stanowiska za posiadacza w rozumieniu przepisu art. 38 ust. 1 Ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124 poz. 1152) uznają kredytobiorcę lub leasingobiorcę, nie zaś bank, na którego przeniesiono własność tytułem zabezpieczenia kredytu, czy też leasingodawcę.

Według drugiego stanowiska posiadaczem pojazdu mechanicznego w rozumieniu 38 ust. 1 Ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124 poz. 1152) jest bank lub (leasingodawca) na którego przeniesiono własność pojazdu w drodze umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie, zaś kredytobiorca (lub leasingobiorca) jest kierującym pojazdem i w związku z tym, w przypadku zdarzenia, gdy kredytobiorca (lub leasingobiorca) w kierowanym samochodzie wyrządzi bankowi szkodę polegającą na utracie, uszkodzeniu lub zniszczeniu mienia zakład ubezpieczeń nie ponosi odpowiedzialności. Tak samo odpowiedzialność ta jest wyłączona, kiedy ma miejsce sytuacja, gdy szkoda w pojeździe mechanicznym, stanowiącym własność banku, na którego owa własność została przeniesiona w drodze umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie, została wyrządzona przez inny pojazd, którego właścicielem jest ten sam bank (np.: również w drodze przeniesienia własności przez kredytobiorcę lub leasingobiorcę). Zwolennicy tego poglądu powołują się na treść art. 822 kc zgodnie, z którym przez umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej

zakład ubezpieczeń zobowiązuje się do zapłacenia określonego w umowie odszkodowania za szkody wyrządzone osobom trzecim, względem których odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczający albo osoba, na rzecz której została zawarta umowa ubezpieczenia. W sytuacjach przedstawionych poszkodowany podmiot jest właścicielem obydwu uczestniczący w kolizji pojazdów, nie posiada statusu „osoby trzeciej” a tym samym nie przysługuje mu roszczenie o odszkodowanie.

Zdaniem Rzecznika Ubezpieczonych gdyby ustawodawca miał zamiar wyłączyć ochronę ubezpieczeniową w razie wyrządzenia szkody przez osobę, która przewłaszczyła pojazd jako zabezpieczenie kredytu w pojeździe innej osoby mającej kredyt w tym samym banku (lub też osobę będącą leasingobiorcą, która wyrządziła szkodę w pojeździe innej osoby- leasingobiorcy w tym samym banku) wyraźnie wskazałby w dyspozycji diskutowanego przepisu. Wynika to również z istoty obowiązkowych ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej, bowiem odmowa ochrony ubezpieczeniowej jedynie w oparciu o okoliczność, że podmioty „łączy” wspólny dla nich bank (leasingodawca), w którym zaciągnął kredyt jest sprzeczna z podstawową zasadą ubezpieczeń obowiązkowych, jaką jest zapewnienie możliwie szerokiej ochrony osobie poszkodowanej.

Niezależnie od rozważań natury czysto prawnej wskazać należy, iż do czasu wejścia w życie przepisu objętego pytaniem nie występowały - w zakresie sytuacji o której mowa - różnice interpretacyjne, a szkody powstałe w związku z takimi zdarzeniami były objęte ochroną ubezpieczeniową w ramach umów ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych zawieranych na podstawie Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000r w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów (Dz.U z dnia 10 kwietnia 2000r Nr 26 poz. 310 z późn zm.).

Mając powyższe na uwadze Rzecznik Ubezpieczonych wniósł jak na wstępie.

Z poważaniem

Rzecznik Ubezpieczonych

Stanisław Rogowski